

Riksantikvaren
Pb. 1483 Vika, 0116 Oslo
Besøksadresse:
Dronningensgt. 13

Internett:
www.riksantikvaren.no

I mål – endelig! Murere fra Murmester Gulliksen på Holla kirkeruin. Forside i Murmesteren 4/2020.
Foto: Murmesteren/Oddbjørn Roksvåg

2020

Statusrapport 2020

Prosjekttittel

Riksantikvarens ruinprosjekt

Prosjektbeskrivelse

Ruinprosjektet er et av Riksantikvarens ti bevaringsprogrammer der målet er å sette i stand et utvalg kulturminner innen utgangen av 2020. For Ruinprosjektet er målet bevaring, tilrettelegging for publikum, skjøtsel og pleie av områdene rundt ruinene samt overvåking, kompetanseutvikling og langsiktig vedlikehold. De 12–15 største anleggene vil bli prioritert, samt ruiner som engasjerer lokalmiljøet sterkt.
(St.meld. nr. 16 (2004-2005), side 28.)

Organisasjon

En prosjektgruppe bestående av representanter fra Kulturminneavdelingen og Samfunnsavdelingen¹.

Mål for arbeidet (delmål, tiltak) i 2020:

1. Konservering og skjøtsel: Tilstandsanalyse, konservering og skjøtsel av utvalgte ruinanlegg.
2. FOU og dokumentasjon: Dokumentasjon (fotogrammetri), forsøk med kalkproduksjon og arkeologiske undersøkelser.
3. Informasjon og formidling: Bidra til digital formidling av middelalderruiner.
4. Kompetanseutvikling: Seminar for eiere og forvaltere og deltakelse på kurs og seminarer.

Går til

Klima- og miljødepartementet

Arkivkode

351.3

Utførende enhet

Riksantikvaren, Kulturminneavdelingen, Seksjon for rådgiving og tilskudd (KRT).

Prosjektleder

Inger-Marie Aicher Olsrud

Dato

11.2.2021

Prosjektnr

313/602

Periode

2020

Godkjent av

Linda Veiby

Del I Fremdrift, organisasjon og økonomi

2020 var siste år i Riksantikvarens ruinprosjekt – 'Ruinprosjektet'. Prosjektet startet opp i 2006 etter at en grovanalyse hadde avdekket et stort etterslep på skjøtsel og konservering av middelalderruiner.

2020 var også første år der regionalforvaltningen hadde det formelle forvaltningsansvaret² for middelalderruiner. Endringen ble imidlertid ikke innført i

¹ Tidligere Kunnskapsutviklingsavdelingen og Kulturminneavdelingen.

² Riksantikvaren beholder forvaltningsansvaret for ruiner i innenfor middelalderbyene i Oslo, Trondheim, Bergen og Tønsberg.

praksis før 1.1.2021. Året 2020 ble benyttet til å etablere kontakt med fylkeskommunene for videre samarbeid og overføring av oppgaver.

Denne rapporten er den siste i rekken av årsrapporter, og prosjektet som helhet vil bli rapportert og evaluert senere.

Arbeidet i 2020 har som tidligere vært innrettet mot konservering og skjøtsel som hovedsatsing, men det har også blitt utført en god del arbeid innenfor FOU, dokumentasjon og formidling. Gjennom forsknings- og utviklingsarbeid er det kommet frem nødvendig og nyttig kunnskap, og vi kan her nevne spesielt innsatsen på materialkunnskap – bygging av kalkovner og kalkbrenning.

Informasjon og formidling er viktig for å bidra til bevaringslyst og -vilje i befolkningen. I tillegg bidrar selve prosessen med kunnskapsinnhenting i forbindelse med formidlingstiltak ofte til ny kunnskap og nye perspektiver.

Også for Ruinprosjektet ble 2020 et år med noen begrensninger på aktiviteten. Selve konserverings- og skjøtselarbeidet samt digital formidling er gjennomført etter planen. Det som imidlertid har vært lidende under pandemien har vært nettverket av eiere og forvaltere. Det var planlagt en samling høsten 2020, men denne er utsatt på ubestemt tid. Det er viktig at denne samlingen blir fysisk, og planen er å samles på Domkirkeodden i Hamar når forholdene tillater det. Kontakten med eiere og utførende gjennom befaringer er også kraftig redusert.

Det er i 2020 brukt ca 13 mill på Ruinprosjektet inkl. overførte midler fra 2019.

Det vises til mer utfyllende rapporter for de enkelte anleggene og for ulike forskningsprosjekter som er utført. Disse blir lagt ut på Riksantikvarens vitenarkiv. Rapportene kan også fås ved henvendelse til Riksantikvaren.

Prosjektgruppen

Inger-Marie Aicher Olsrud, prosjektleder

Harald Ibenholt, fagkoordinator/prosjektmedarbeider

Karin Axelsen, prosjektmedarbeider

Live Johannessen, prosjektmedarbeider arkeologi

Økonomi

Det er betalt ut 13 093 050 kr på Ruinprosjektet i 2020

1. Konservering og skjøtsel	11 791 300
2. Forskning og utvikling	1 046 210
3. Informasjon og formidling	240 000
4. Kompetanseutvikling og kurs	15 540
Til sammen	13 093 050

Del II Arbeidet i prosjektet

Konservering og skjøtsel

Munkeby klosterruin, Levanger, Trøndelag – KulturminneID 7018

Munkeby klosterruin er ferdig konservert. Markering og fagseminar er planlagt i løpet av høsten 2021.

Arbeidet startet opp i 2006. Det har vært krevende oppgaver og store ressurser er satt inn på å bevare mest mulig av opprinnelig murverk, ta vare på viktige løsninger fra konserveringshistorien og å sikre ruinen mot fremtidig forfall.

Arbeidet er utført av Bakken & Magnussen AS.

Ferdigbefaring høsten 2020.

Foto: Karin Axelsen, Riksantikvaren

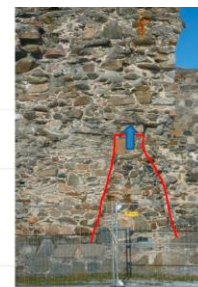
Tautra klosterruin, Frosta, Trøndelag – KulturminneID 85612

Arbeidene på Tautra i 2020 ble preget av utrasingen i NV hjørne i 2019. Forsvarsbygg har levert tilstandsrapport med forslag til tiltak og området omkring er godt sikret. Konservering av NV fløy fortsetter. Arbeidet er utført av Bakken & Magnussen AS.

Skadekartlegging fra Forsvarsbyggs rapport. Det er satt opp byggegjerde omkring rasområdet.

Illustrasjon: PAST s.c og Forsvarsbygg

Tiltak1 : Sørvegg

Kritisk punkt markert

Steinvikholm slottsruin, Stjørdal, Trøndelag – KulturminneID 91501

Årets arbeider innebar reparasjon av murverk i ringmur ved nedgang til hvelvkjellere 007/008 og konservering av murverk i rom 111 og 114, 111, 110 og 109. I tillegg er det utført forberedende arbeid for tilbakeføring av demontert tegl i nisjer og åpninger. Samtlige murkjerner er nå rensset, gysset, murt og spekket.

Arbeidet er utført av Bakken & Magnussen as

Pågående konserveringsarbeider i NØ, sett fra Bonden.

Foto: Karin Axelsen, Riksantikvaren

Reinskloster, Rissa, Trøndelag – KulturminneID16337

Årets arbeid innebar opprensning av nordre korsarm, en vurdering av stabiliteten til vestveggen og det generelle vedlikeholdsbehovet.

Vestveggen på Rein klosterruin har en synlig deformasjon i vestre deler mot nord. Dette er bemerket over en lengre tid da dette er synlig.

Ang. generelt vedlikehold, så er ruinen omkranset av store trær og dette gir grobunn for mye mose på ruinene.

Fra undersøkelse av setninger i vestmuren.

Foto: Geir Magnussen, Bakken & Magnussen AS.

Bispeborgen Domkirkeodden, Hamar, Innlandet – KulturminneID 88381

Fortsatt konservering i Tårnet. Arbeidet er omfattende og har krevd involvering av et mangfold av kompetanse; murere, snekkere, tømrere, stillasbyggere mfl. Eksisterende murverk er sikret med fuging og påmuring av skift for å sikre avrenning. Det er også brent og lesket kalk og det er satt opp ny utstilling i sørfløyen.

Arbeidet er utført av museets egne håndverkere og innleid kompetanse.

Arbeidene på Bispeborgen tiltrekker seg besøkendes oppmerksomhet. Bildet viser konservator/murer Anne Kathrine Bakstad på publikumsplattformen.

Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Holla kirkeruin, Nome, Vestfold og Telemark – KulturminneID 77951

Arbeidene på Holla kirkeruin har pågått siden 2009 og ble ferdigstilt i 2020. Dette vil markeres så snart forholdene tillater det, mulig høst 2021. Ruinen er nå gjennomkonservert og det er bl.a. satt opp ny vestportal.

Arbeidet er utført av Murmester Gulliksen AS og NIKU.

Holla kirkeruin innvendig, sett fra NV. Det pågår arkeologiske undersøkelser ifbm. grusgang inntil murverk.

Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Ruiner i Tønsberg, Vestfold og Telemark – Flere KultuminneID

Det er gjort avsluttende arbeider på Mikaelsskirken samt foretatt en mindre reparasjon på sydkastellet (Ringmuren). Det er gjennomført skjøtselsbefaring med kommunen på Slottsfjellet og Kongsgården – et meget verdifullt tiltak med tanke på videre skjøtsel av området. Konserveringsarbeidet er utført av Murmester Dag Arne Nilsen AS.

Befaring på Kongsgården mai 2020.

Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Selje kloster og helgeanlegg, Eid, Vestland – KulturminneID 83760 og 84839

Etter mange år med konserveringsarbeider i klosterfirkanten var turen endelig kommet til Sunnivakirken. De nylig påbegynte arbeidene har avslørt langt mer originalt materiale enn antatt. Alle tiltak baseres på grundige undersøkelser og avveininger. Det er også avdekket behov for ytterligere tiltak på tårnet. MOV fortsetter.

Arbeidet er utført av Bakken & Magnussen AS, NIKU og Per Storemyr Archaeology and Conservation.

Stillas er satt opp for arbeidene på Sunnivakirken.

Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren.

Lyse kloster, Bjørnafjorden, Vestland – KulturminneID 6459

Arbeidet med konservering og reparasjoner av betongdekkene samt tilstøtende murverk fortsatte. Det er avdekket akselererende skader på gravene i nordre kapell, og det diskuteres hvilke tiltak som kan være best egnet.

Arbeidet er utført av Bakken & Magnussen AS. Byantikvaren i Bergen følger opp arbeidet.

Gravene i Nordre kapell fotografert i 2011 før nåværende vernebygg ble satt opp.

Foto: Heming Hagen, Bergen kommune Byantikvaren.

Halsnøy kloster, Kvinnherad, Vestland – KulturminneID 64166

Murarbeider i NV-fløyen og rommet sør for portrommet, fortsatt oppgradering av Nordfløyen og forberedende arbeider ifbm. gressarmoring i NV. Murverket konserveres som funnet med avrenning som viktig kriterium. I gulvet suppleres eksisterende heller med nye der dette er nødvendig. Arbeidet er utført av Murmester Rune Johannessen AS, NIKU og Sunnhordland Museum.

V2: Murarbeidene er ferdig og gulvet tildekket i påvente av ny hellelegging.

Foto: Helén Petersen, Sunnhordland Museum.

Hovedøya klosterruin, Oslo – KulturminneID 3198

Tilstandsrapport og forslag til konserveringsplan er levert av NIKU og Murmester Terje Berner, og det utføres vegetasjonsskjøtsel i påvente av oppstart konservering.

Skjøtselsarbeidet utføres av Oslo kommune Bymiljøetaten.

Byantikvaren og Bymiljøetaten på befaring i juni 2020.

Foto: Regin Meyer, NIKU

Lavranskirken og Maria Gildeskåle, Bergen, Vestland – KulturminneID 84918-2 og 94628-1

De to ruinene ligger rett bak Bryggens Museum. Gode krefter har tatt initiativet til en oppgradering både av ruinene og av området omkring. Det er i den forbindelse behov for en grundig dokumentasjon av ruinene mht. historikk og teknisk tilstand. Arbeidet er utført av Bergen kommune Byantikvaren.

De to ruinene foran Bryggens Museum.

Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Asak kirkeruin, Lillestrøm, Viken– KulturminneID 41993

Ruinens tilstand hadde i lengre tid vakt bekymring hos historielaget og andre i lokalmiljøet. Viken fylkeskommune tok initiativet til en befaring med Riksantikvaren, og det er bestilt tilstandsundersøkelse og utredning av muligheter for georadar. Vi ønsker lykke til med tiltak for dette flotte kulturminnet.

Viken fylkeskommune på befaring.
Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren.

Forskning og utvikling

Brent kalk fra Hyllestad til Fastings Minde

Kalkprosjektet i Hyllestad fortsetter. Først og fremst med å videreutvikle konstruksjon og teknikk, men også med utprøving, formidling og samarbeid med andre prosjekter. Ett av prosjektene i 2020 var fuging, puss og kalking på Fastings Minde i Bergen.

Pusspåkast med et smil! Murerlærling Martin Rebnord Pedersen i sving med Hyllestadkalk under Kalkfestivalen i Bergen sommeren 2020.
Foto: Per Storemyr

Kalkovn i Stavanger

Bygging av kalkovnen på Engøyholmen kystkultursenter er i gang. Arbeidet med fundamenteringen har vært utfordrende, men resultatet er vellykket.

Arbeidet utføres av Arkologisk museum i samarbeid med Engøyholmens kystkultursenter.

Geotekniker Mari Thu Randulff v/ Procon Rådgivende Ingeniører AS godkjenner dimensjoner og bunnen av fundamentet. Daglig leder Kjetil Thu v/ Engøyholmen Kystkultursenter – de som holder Natvigs Minde i drift – står til høyre i grøften.
Foto: George Murphy, UIS AM

Brenning av stillehavsøsters

Prosjektet er et samarbeid mellom Martinussen Tradisjon og kompetanse, Vestfold og Telemark fylkeskommune og Østersdugnaden. Det er brent østers i ulike ovner og den brente kalken er brukt til hvitning og forsøk med murmørtel.

Fra milebrenning av stillehavsøsters, september 2020.
Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Kalkprøver og analyser

Ved vurdering av hva slags kalkmørtel som er best egnet til formålet er det viktig å ha kunnskap om eksisterende mørtel (middelalderisk), tidligere reparasjonsmørtler og – ikke minst ny, egenprodusert mørtel. Analysene er dels foretatt av håndverkerne selv og dels via laboratorier i Norge og i utlandet.

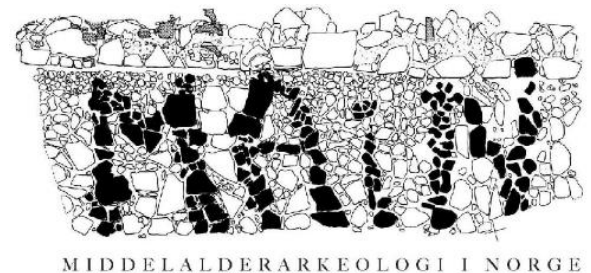
'Kjøkkenanalyse' på West Dean College
Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

MAIN - Middeltalderarkeologi i Norge

MAIN er et ideelt nettverk som består av studenter, museumsansatte, forskere, ansatte i forvaltningen mfl. Hvert år arrangeres et dagsseminar der aktuelle problemstillinger vedrørende middelalderarkeologi tas opp. Riksantikvarens ruinprosjekt gir et lite bidrag til dette arbeidet.

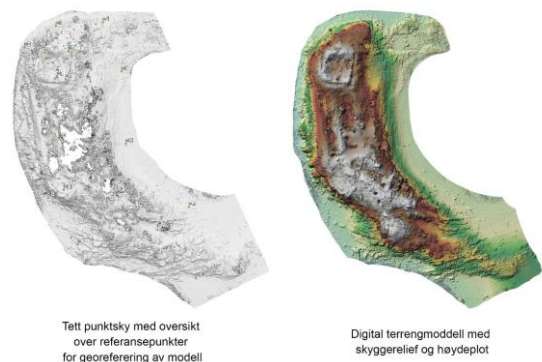
MAINs logo.
Illustrasjon: MAIN - <https://nb-no.facebook.com/middelalderarkeologi/>

Dokumentasjon av Mjøskastellet og Valdisholm

Dette prosjektet har gått over lang tid grunnet vanskelige 'vær- og føreforhold'. Begge anleggene ligger på holmer med strøm, flom og isgang som begrensende faktorer. Men endelig er kartlegging av anleggene med nærområder dokumentert gjennom skanning fra drone, arkeologiske undersøkelser og kartlegging av geologien gjennomført. Arbeidet er utført av NTNU, NIKU og Per Storemyr Archaeology & Conservation.

Punktsky og terrengmodell av Steinsholmen i Mjøsa.
Illustrasjon: Magnar M. Gran, NTNU vitenskapsmuseet.

Fotogrammetri

Det er utført fotogrammetridokumentasjon av Margaretakirken i Maridalen og Holla kirkeruin, og det er laget en utvendig og innvendig modell av tårnet på Selje kloster og helgenanlegg.

Arbeidet er utført av PAST SC.

Marcin Gladki fra PAST s.c. under oppmåling for dokumentasjon av Margaretakirken.

Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Oppfølging av ruinarbeidet i Bergen

I hovedsak følges arbeidet i ruinprosjektet opp av Riksantikvarens egne medarbeidere. Dette sikrer god oversikt og sammenheng. Men – det er også verdifullt å bruke den lokale/regionale kompetansen. For ruiner i Bergen og Bjørnafjorden er det Bergen kommune Byantikvaren som er tettest på planleggings- og oppfølgingsarbeidet.

Byantikvaren og Avdeling for bygg og eiendom på befaring på Allehelgenskirken/Magistratgården.

Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Informasjon og formidling

Digital visualisering Tautra

Utfordringene på murverket på Tautra er beskrevet ovenfor. Arbeidene vil pågå over lang tid, og det er derfor viktig å kunne gi publikum en opplevelse av anlegget på annen måte. Det er gitt tilskudd til en videreutvikling av modellen fra 2019. Se www.digitaletautra.no

Visualisering av klosterkirken i stein og deler av klosteranlegget i tre.

Visualisering: TIDVIS AS

Formidling fra Fortidsminneforeningen – Den Trønderske Avdeling

Gled dere over disse flotte bildene fra
ruinlivet i Trøndelag:

<https://photos.app.goo.gl/GnF2oLyFHCxw87Vn6>

Tautra klosterruin under konservering.
Foto: DTA/Bakken & Magnussen

Kurs og kompetanseutvikling

Seminar for eiere og forvaltere – utsatt

Oppgaven er så viktig at vi tar den med i rapporten selv om det ikke ble noe av i 2020. Det var planlagt et seminar for eiere og forvaltere, denne gange også med fylkeskommunene. Seminaret skulle holdes på Domkirkeodden. Vi ønsker å gjennomføre seminaret som et fysisk møte, og vi har derfor valgt å utsette til det blir mulig å samles.

Mona Beate Buckholm Vattekar guider på Olavsvollen. Fra eierseminaret i Sarpsborg 2018.
Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren

Kompetanseutvikling for prosjektgruppen: Nordisk Kalkforum

Nordisk kalkforums årsmøte og seminar var planlagt i Stavanger i september.

Arrangementet måtte i likhet med mye annet avlyses, og vi ser et arrangement i 2022 som et realistisk mål. I mellomtiden gis det informasjon på hjemmesiden og det planlegges mindre, lokale arrangementer når dette blir mulig.

Kalkforums hjemmeside <https://www.kalkforum.org/>
Illustrasjon: Kalkforum

NORDISK FORUM FOR BYGNINGSKALK NORDISKT FORUM FÖR BYGGNADSKALK / POHJOISMAINEN RAKENNUSKALKKIFORUM

- Forside
- Om materialer
- Om utførelse
- Kort begrepsforklaring
- Om skader
- Links om kalk
- Litteratur om kalk
- Artikler
- Film
- Ordliste

- Kalender
- Tidligere arrangementer
- Marienlyst slobsmur
- Nyhedsbreve

- Om foreningen
- Skandinaviske afdelinger
- Medlemskab
- Kontakt os

Nyhed - læs om spændende projekt i Norge med brænding af østers

Able Ove Martinussen, Martinussen Tradisjon og kompetanse AS, og Inger-Marie Aicher Olsrud, Riksantikvaren, har forfattet en spændende nyhedsartikel om brænding af den invasive art, Stillehavsosters. Læs mere under siden [nyhedsbreve](#).

Dette var siste årsrapport for Ruinprosjektet. Det vil komme en samlerapport for arbeid og resultater i prosjektet, men Riksantikvaren vil benytte denne anledningen til å takke alle medvirkende; eiere, forvaltere, forskere og – ikke minst – håndverkerne. Vi lar murerne fra Murmester Gulliksen, denne gangen med et litt større bilde, stå som representanter for dyktige og engasjerte håndverkere som har medvirket i prosjektet gjennom 15 år.

Oslo, 11.2.2021
Inger-Marie Aicher Olsrud